

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Каргіної Наталії Вікторівни
«Ресурси та чинники психологічного благополуччя особистості»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних
наук за спеціальністю
19.00.01 – загальна психологія, історія психології**

Актуальність обраного напрямку дослідження зумовлена, по-перше, значущістю вивчення ресурсів та чинників психологічного благополуччя як однієї з найважливіших проблем, розроблюваних з питання підтримання психічного здоров'я особистості у межах сучасної психологічної науки. По-друге, проблема, котрій присвячена дисертація, є особливо важливою у суспільному аспекті сьогодення, що зумовлено підвищенням рівня напруженості життя у сучасних нестабільних соціально-економічних та політичних умовах, різким соціальним розшаруванням, зниженням рівня життя та психологічного благополуччя тощо. По-третє, недостатньо розробленою є проблема в теоретичному та практичному наукових аспектах, оскільки немає єдиного погляду серед науковців щодо визначення сутності психологічного благополуччя, його ресурсів та чинників, так і відносно їх кількісних та якісних характеристик, а також співвідношень між ними. Відтак, вирішення окреслених в дисертації питань є актуальним як в теоретичному, так і в практичному аспектах, адже дозволяє корегувати психологічне благополуччя людини з врахуванням багатьох факторів та наявних у неї ресурсів.

Проблема психологічного благополуччя досить широко представлена як у фундаментальних, так і у прикладних дослідженнях, однак більшість з них зосереджуються або ж на вивченні чинників, або є на вивченні ресурсів психологічного благополуччя.

Змістовний та комплексний аналіз цих досліджень дозволив дисертантці визначити, що психологічне благополуччя складається з десяти

компонентів: психофізичного, соціально-економічного, культурологічного, екзистенційного, світоглядного, ціннісного, емоційного, поведінкового, когнітивного та вольового, а сам досліджуваний феномен вимагає глибокого наукового аналізу та визначення його провідних характеристик. Враховуючи усе вищесказане, тема запропонованого дослідження відповідає актуальним теоретичним і практичним запитам загальної психології.

Серед результатів, які складають *наукову новизну* дослідження найважливішими, на нашу думку, є: вивчення структурної основи психологічного благополуччя; встановлення та визначення ресурсів та чинників психологічного благополуччя; розширення та доповнення існуючих уявлень про зміст та структуру психологічного благополуччя, як складний психологічний феномен зі своїми чинниками та ресурсами.

Для досягнення *мети* теоретичного обґрунтування та емпіричного вивчення ресурсів та чинників психологічного благополуччя особистості, серед *основних завдань* дослідження автор наголошує на необхідності здійснення теоретичного аналізу проблеми змісту та структури поняття «психологічне благополуччя», розробки психодіагностичного інструментарію та емпіричного дослідження психологічного благополуччя особистості, зокрема його ресурсів та чинників, а також дослідження індивідуально-психологічних особливостей осіб з різним рівнем психологічного благополуччя.

Ефективному розв'язанню зазначених завдань сприяло чітке визначення *теоретико-методологічної бази* та методів дослідження, серед яких, у зв'язку з метою та завданнями основне місце посідали теоретичні (теоретико-методологічний аналіз психологічних першоджерел з досліджуваної проблеми, узагальнення та порівняння теоретичних даних, класифікація та систематизація матеріалу).

Методологічну та теоретичну надійність дослідження Н.В. Каргіної забезпечило усвідомлене та послідовне орієнтування автора на основні

положення принципу екзистенціально-гуманістичного підходу, наукові уявлення про сутність, структуру, ресурси та чинники благополуччя особистості, так само як і принцип детермінації та методології організації теоретико-емпіричних досліджень в психології.

Структура дисертації відповідає логіці наукового пошуку – від точного визначення мети, завдань, об'єкту та предмету, загальної методології та системи конкретних методів – до наукового аналізу проблеми дослідження ресурсів та чинників психологічного благополуччя особистості, з'ясування їх теоретичного підґрунтя, що представлено у 1 розділі.

У першому розділі «Теоретико-методологічні основи дослідження ресурсів та чинників психологічного благополуччя особистості» автором узагальнено історико-філософський та власне психологічний стан проблеми; надано чітке та ґрунтоване визначення поняття «психологічне благополуччя», розглянуто та виділено в найбільш узагальненому виді основні компоненти його структури.

Також теоретично було визначено ресурси та чинники психологічного благополуччя особистості. В теоретичній частині дисертаційної роботи Н. В. Каргіною розглянуто основні наукові дискурси з проблем психологічного благополуччя: гедоністичний підхід, що пов'язує психологічне благополуччя з задоволеністю – незадоволеністю, приємними та неприємними емоціями, та евдемоністичний, пов'язаний із проблемою позитивного психологічного функціонування особистості. Теоретичні надбання першого розділу дисертації, дали змогу Каргіній Наталії Вікторівні створити основу для організації й проведення емпіричного дослідження.

У другому розділі дисертації «Організаційно-методичні основи дослідження ресурсів та чинників психологічного благополуччя» викладено етапи емпіричного дослідження. Важливим практичним здобутком даної роботи є те, що відповідно до обґрунтованої структури психологічного благополуччя та вимог психометрики розроблено оригінальну авторську методику, що спрямована на вивчення десяти

компонентів психологічного благополуччя «Діагностика психологічного благополуччя особистості» (ДПБО). Здійснено добір комплексу психодіагностичного інструментарію, спрямованого на вивчення широкого спектру рис особистості, пов'язаних із психологічним благополуччям, його ресурсами та чинниками. Детально описана вибірка дослідження, загальна сукупність якої становить 754 особи, що переконує в її репрезентативності й забезпечує статистичну вірогідність отриманих результатів. Загалом в дослідженні застосовано сімнадцять психодіагностичних методик, адекватних предмету, меті та завданням дослідження.

Таким чином, представлений дисертанткою взаємодоповнюючий комплекс надійних і валідних психодіагностичних методик, спрямованих на вивчення особливостей психологічного благополуччя, переконливо засвідчує обґрунтованість і доцільність запропонованої програми емпіричного дослідження.

У третьому розділі дисертації «Результати емпіричного дослідження ресурсів та чинників психологічного благополуччя особистості» подано досить велику кількість експериментального матеріалу та проведено досить ефективно та змістовно дослідження: викладено та проаналізовано результати емпіричного дослідження особливостей психологічного благополуччя з використанням психодіагностичних методик, спрямованих на виявлення характеристик людини, пов'язаних із його проявом. Наведено результати якісного та кількісного аналізу ресурсів та чинників психологічного благополуччя на підставі результатів контент-аналізу, кластерного аналізу, множинного регресійного аналізу та порівняльного опису характеристик осіб з наведенням їхніх сутнісних відмінних характеристик.

Проведений кореляційний аналіз надав можливість встановити наявність зв'язків між показниками; виявлено наявність численних та багатозначних зв'язків між показниками психологічного благополуччя та життєстійкістю, часовою перспективою, самодостатністю, екзистенційною

наповненістю, вірою в справедливий світ, почуттям зв'язності, довірою, смисложиттєвими орієнтаціями, стилями ідентичності, самоефективністю, рефлексивністю, суб'єктивною вітальністю, щастям, оптимізмом, задоволеністю життям, факторами особистості.

Проведення кластерного аналізу дозволило додатково обґрунтувати та підтвердити виділення ресурсів психологічного благополуччя, таких як: часова перспектива, самодостатність, життєстійкість, екзистенційна сповненість, щастя, задоволеність життям, віра в справедливий світ та ін.

За результатами множинного регресійного аналізу виокремлено чинники психологічного благополуччя особистості, до яких дисертантка, з врахуванням зменшення значущості коефіцієнтів рівняння регресії, віднесла: зосередженість на фаталістичному теперішньому, рефлексивність як суб'єктивна позиція у суспільних відносинах, переживання щастя, самоефективність, суб'єктивна вітальність, інтелектуальні характеристики, саморозуміння, радикалізм, відчуття задоволеності життям та ін.

В дисертації за результатами якісного аналізу виявлено усереднені психологічні особливості осіб з різним рівнем психологічного благополуччя. Встановлено, що представники групи з високим рівнем переживання психологічного благополуччя, на відміну від осіб з низьким його рівнем, мають значно вищий рівень самодостатності, оптимізму, життєстійкості, почуття зв'язності, відповідальності, свободи, щастя, задоволеності життям, у них переважає адекватна самооцінка, довіра та віра в справедливий світ. Вони характеризуються: вмінням планувати власну діяльність, орієнтуванням на позитивне майбутнє, самоповагою, вірою в себе та свій потенціал, відкритістю, інтелектуальними здібностями, емоційною стабільністю, тощо.

Висновки до дисертації адекватно узагальнено відображують основні результати, здобуті у дослідженні і відзначаються новизною і самостійністю. Вважаю, що наукові результати даного дослідження відкривають значні перспективи для розгортання подальших науково-психологічних пошуків.

Автором опрацьована значна кількість джерел, список використаних джерел складає 365 найменувань, з них 105 іноземними мовами. Результати дослідження здобули достатнє оприлюднення у 30 публікаціях, з них 6 - у фахових наукових виданнях України, 3 – в наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз, 1 авторське свідоцтво, 20 публікацій в збірниках матеріалів конференцій та інших виданнях. Наведені у роботі теоретико-методологічні положення і практичні результати доповнюють знання, накопиченні в різних галузях психології (загальній, диференціальній, віковій, соціальній, психології особистості тощо).

Загалом зміст дисертації відповідає спеціальності 19.00.01 – загальна психологія, історія психології. Автореферат повно і адекватно розкриває зміст дисертації та оформлений у відповідності до чинних вимог МОН України.

Позитивно оцінюючи кандидатську дисертацію Н.В. Каргіної, вважаємо за необхідне висловити наступні зауваження та побажання:

1. Дещо перевищено обсяг теоретичної частини дисертаційної роботи, що містить аналітичний огляд літературних джерел, що, з одного боку ускладнює сприйняття матеріалу, а, з іншого, позбавляє його узагальненості з деяких теоретичних питань.

2. У представленій роботі віковий діапазон досліджуваних складає від 16 до 25 років, що охоплює лише юнацький вік та молодшу дорослість. На нашу думку, з позиції загально-психологічних закономірностей висвітлення проблематики представленого дослідження доцільніше було врахувати більш широку вікову періодизацію, а саме, дорослість. Адже специфіка психологічного благополуччя і, відтак, репертуар його чинників та ресурсів не є незмінним з набуттям соціального та особистісного досвіду.

3. У підрозділі 1.4. «Чинники та ресурси психологічного благополуччя» автор використовує поняття «екзистенціальні ресурси» та «екзистенційні

ресурси». Бажано було б додатково пояснити існуючі відмінності у використанні цих термінів.

4. Є зауваження щодо якості редагування тексту дисертації, оскільки простежуються стилістичні огріхи та граматичні помилки.

Проте, зазначимо, що висловлені рекомендації не впливають на загальну позитивну оцінку цієї наукової роботи, яка є завершеною самостійною науковою працею, виконаною на високому теоретичному та емпіричному рівнях.

Таким чином, аналіз дисертаційної роботи «Ресурси та чинники психологічного благополуччя особистості» Каргіної Н.В. дає нам підставу зробити висновок, що робота відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24.07.2013 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р.), які висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор, Каргіна Наталія Вікторівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології.

Офіційний опонент:

кандидат психологічних наук, старший викладач

кафедри соціології та психології

Національного університету

«Одеська юридична академія»

А.В. Курова

Проректор з наукової роботи

Національного університету

«Одеська юридична академія»

доктор юридичних наук, професор

Г.О. Ульянова